

drede, om hundrede År bære fuldmodne Frugter« (p. 100). Fra alle Sider maa man glæde sig over, at der nu bliver oprejst et Æresminde, der er den store Forsker værdigt.

Poul Johs. Jensen.

Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum. Italy Part I—III; Sicily Part I—II; Thrace Part I (Copenhagen 1942).

Numismatiken er som historisk Hjælpevidenskab af stigende Betydning. Men dette er ingenlunde kommet til almindelig Bevidsthed inden for de nordiske Historikeres Kreds. Med Kr. Erslev som Forløber har i moderne Tid dog Mænd som Sture Bolin og Gunnar Mickwitz vist, hvilke Bidrag Mønterne, og navnlig Møntfundene, kan give til den almindelige Historie. Maaske skyldes da den Overlegenhed, hvormed man som Regel endnu betragter denne Videnskab, at Mønterne i det Ydre er saa uanselige Kilder, og de smaa er jo nu en Gang udsatte for at blive oversete. Men man behøver ikke at være Spaamand for at forudsige, at denne Art af Kilder inden for al Historie vil blive stadig mere paaskønnet.

Ganske særligt er dette Tilfældet med Oldtidshistorien. Om den ældre hellenske Historie gælder det, at den hovedsageligt maa opbygges paa Beretninger, tidt af temmelig sen Oprindelse; de skrevne Levninger begynder først fra o. 450 f. Kr. at faa nogen Betydning som Kildestof (de attiske Tributlister), og det er egentlig først i Hellenismens Tidsalder, at de bliver Hovedkilden for Historieforskningen (de ægyptiske Papyri). Til Erstatning herfor maa man i de tidligere Perioder søge Støtte hos Sprog- og Stednavneforskning, Etnologi, Religionsvidenskab, Arkæologi m. fl. Inden for Arkæologien indtager Numismatiken en særlig Plads. Mønterne er som Levninger tillige Førstehaandskilder, thi mens de øvrige Kunstværker som Regel kun foreligger for os i Kopier, er de sikre Originaler. Dernæst foreligger de i store Mængder, ogsaa uden for de Lande, hvor de er opstaaede; de er herved lettere tilgængelige for Forskere end det meste andet arkæologiske Stof. Selv om de ikke altid bærer Indskrifter, kan de gennem deres Emblemer med stor Sikkerhed stedfæstes. Ganske vist er Tidsfæstelsen mindre absolut, fordi de kun sjældent har Aarstal, men dog kan man som Regel gennem Stempel- og Stilundersøgelser fastslaa deres Kronologi med et Spillerum af et eller nogle faa Decennier. Disse lange Møntrækker, som kan oplægges, giver — foruden deres Bidrag til Religions- og Kunsthistorien, der paa

dette Sted kun skal antydes — levende Billeder af, hvilke Stater der til de forskellige Tider har været fremherskende, politisk og handelsmæssigt, og hvilke Alliancer de indbyrdes har indgaaet. I visse Tilfælde vil man endda ud af dem kunne læse bestemte historiske Begivenheder. En kapital Betydning har desuden Studiet af Møntfundene, saaledes som Sture Bolin har grundlagt det, ved at kunne vise Handelsvejene, de privates Velstand og Staternes Handelsbalance samt Vekslingen mellem fredelige og krigerske Tidsafsnit. Kortlægger man Møntfundene, samtidig med at man behandler dem statistisk, vil man herved baade lære at kende Udbredelsen af de enkelte Staters Mønter — hvilket oftest vil svare til deres Handel — og hvilke Stater der er repræsenteret inden for de enkelte Fund.

Det danske Nationalmuseums Mønt- og Medaillesamling indeholder o. 25.000 »græske Mønter«, hvorved man siden Eckhels Tid forstaar alle »ikke-romerske antike Mønter«, altsaa, foruden de egentlig hellenske, ogsaa de italiske, asiatiske, afrikanske o. s. v. Denne Afdeling, der maa betragtes som meget anselig og i Virkeligheden den eneste betydelige offentlige Samling af denne Slags i Skandinavien, kan naturligvis ikke maale sig med de store fremmede Museers i Berlin, Paris og London, men giver dog et fortræffeligt Overblik over Kildestoffet i alle dets vigtige Faser. En Sammenligning med Udlandets Beholdninger er vanskelig, da der ikke foreligger moderne Beskrivelser over disse siden »Catalogue of Greek Coins in the British Museum«, hvis første Bind (over Italien) udkom for saa længe siden som 1873. Lægger man vor Fortegnelse af 1942 ved Siden af denne for det Omraades Vedkommende, Syditalien-Sicilien, hvor vi er bedst repræsenterede, viser det sig, at fra de vigtigste Byer i Syditalien sidder vi gennemgaaende inde med 70—80 pCt. af det Stof, som British Museum besad 1873¹. Man kan gerne kalde en saadan Parallelisering for misvisende, da den engelske Samling naturligvis er vokset stærkt i den forløbne Tid, men saa meget turde dog fremgaa heraf, at den danske Samling stadig indtager en smuk Plads ved Siden af de offentlige europæiske Museers Skatte.

Samlingen er i Virkeligheden dannet i Løbet af de sidste 150 Aar. Selv om det gamle kongelige Kunstkammer ogsaa indeholdt antike Mønter, stammede disse næsten alle fra den romerske Kejsertid, der interesserede de enevældige Monarker i alle Lande langt mere end Levningerne fra de hellenske Byrepubliker. Om Ludvig XIV hører vi f. Eks., at han i en Aarrække havde for

¹ Rhegion 69, Neapel 70, Tarent 71, Vellia 77, Thurii 79 og Kroton 83 p.Ct.

Skik, efter at have spist Middag, at tilbringe en Stund sammen med disse Minder om hans Forgængere, de romerske Cæsarer. Først i Løbet af 18. Aarh. udvidedes den videnskabelige Interesse til at omfatte de græske Mønter, og det var Zoëga, som lagde Grunden til denne Afdeling af vor kgl. Samling ved fra Italien at skaffe to betydelige Privatsamlinger, Recuperos og Bondaccas. Det andet store Bidrag til denne udgør den særlig værdifulde Samling, som Prins Christian Frederik grundlagde paa sin store Udenlandsrejse 1818—22, da han ved Brøndsteds Bistand i Italien erhvervede Ærkebispens af Tarents Mønter, og som han udvidede gennem hele sin Regeringstid ved Hjælp af den bekendte Generalkonsul Chr. T. Falbe. Baade før og siden Christian 8.s Dage er mindre betydelige Privatsamlinger, som Münters, Chr. Jürgensen Thomsens og Reutzes, indgaaede i den kgl. Møntsamling, der fra 1863 indlemmedes i, hvad der senere er blevet betegnet som »Nationalmuseet« i »Prinsens Palais«. Nogen Fortegnelse over de antike Mønter er ikke udkommet siden Ramus' gamle Katalog af 1816, der baade hvad Omfang og Metode angaar, nu maa betegnes som ganske ufyldstgørende. Men i mange Aar har man syslet med Tanken om at erstatte den, hvilket fremgaar af de betydelige Forarbejder til en ny Katalog, som var gjorte af Dr. Chr. Jörgensen.

Det maa under disse Forhold kaldes »et længe følt Savn«, som blev afhjulpet, da det for faa Aar siden lykkedes at opnaa Carlsberg- og Rask-Ørstedfondenes økonomiske Støtte til at indkalde den kendte Forsker Dr. Ph. Schwabacher her til Landet for at kunne bistaa vort Nationalmuseums Embedsmænd ved dette Arbejde. Med berømmelig Hurtighed — maaske vel hurtigt — er Arbejdet gaaet fra Haanden, saaledes at der nu foreligger 6 Hefter i stor Folio med ialt 72 Plancher, omfattende Italien med Sicilien og Begyndelsen af Balkanhalvøen, og ligeledes bekostede af de to Fonds. Arbejdet har været saaledes fordelt, at Dr. Schwabacher helt har paataget sig Behandlingen af Italien og Thrakien, mens Beskrivelsen af de sicilianske Mønter skyldes Museumsinspektør, Mag. N. Breitenstein. Det er ganske vist kun en lille Del, knap en Sjettedel, af den græske Samling, som herved er publiceret, vistnok den betydningsfuldeste Del. Men det vil ikke være uoverkommeligt at bringe Arbejdet til Afslutning inden for en rimelig Tid, saa meget mere som det vistnok for Fortsættelsens Vedkommende vil være muligt at indskrænke Stoffet noget ved at udskyde Afbildningerne af de daarligst bevarede Broncer. Saa længe London- og Berlinsamlingernes Indhold ikke er publiceret i moderne Form — hvilket sikkert vil vare længe — vil den køben-

havnske Katalog have en særlig Betydning for den klassiske Forskning som det største foreliggende Hjælpemiddel til Studier af denne Art. Tilføjes kan det, at den danske Samling indeholder mange enestaaende Stykker, som ikke findes repræsenterede i andre Samlinger.

Danner man sig et Skøn over Samlingen efter det offentliggjorte Brudstykke af den, maa man betegne den som en videnskabelig Samling, som et Studieapparat. Det er ikke kunsthistoriske Synspunkter, som har været de afgørende ved dens Danelse; derfor har man ofte taget til Takke med mindre gode Eksemplarer, hellere end at skulle savne den paagældende Type¹. Det er heller ikke Sjældenheder, man har lagt Hovedvægten paa at erhverve, og med Rette, thi det er netop, hvad der var almindeligt i Datiden, og hvad der derfor giver et Billede af de normale Forhold, som har den største historiske Interesse. Hovedmassen af den danske Samling er tilvejebragt for snart 100 Aar siden, da Interessen for den arkaiske Periode var svagere end for Fidias' og Praxiteles' Tidsalder. Derfor er Samlingen ikke særlig stærk for den ældste Dels Vedkommende, de inkuse Mønter², og man vil her forgæves søge efter de store Sjældenheder fra Steder som Rhegion, Palinurum, Pandosia eller Aminei³. En heldig Undtagelse danner dog allerede fra Christian VII's Tid Syditaliens Hovedby Tarent. Medens Etrurien er meget svagt repræsenteret, gælder det modsatte om Rom, der er medtaget i Katalogen for de ældste Seriers Vedkommende («Æs grave» og de tidligere benævnte »Romersk-Campanske Mønter»). Fra Agrigent omfatter Samlingen over 100 Numre, og fra Syrakus mere end 300 Stkr. Ogsaa fra den nordlige Del af Balkanhalvøen foreligger en meget fyldig Repræsentation, der dog for en stor Del stammer fra en saa sen Periode som den romerske Kejsertid.

Det var oprindelig Tanken, at det danske Værk skulde indgaa som et Led i den store Publikation »Sylloge Nummorum Graecorum», som udgives i England og hidtil har bragt Fortegnelser over en Række anselige Privatsamlinger. Skønt denne Tanke har maattet opgives p. G. a. Krigen, fremtræder dog Værket med

¹ Dette fremgaar ogsaa af den store Plads, Broncerne indtager; saaledes ved Neapel Halvdelen af Beholdningen, og ved Rhegion 53 af ialt 69 Stkr.

² Fra Velia 2, Caulonia 5, Posidonia 6 og fra Sybaris 9 Stkr.; medens Metapont dog er repræsenteret med 24 og Croton med 34 Stkr. Fra Siris er der kun 1, men ganske vist sjælden Type.

³ Ogsaa paa andre Punkter viser Samlingen mærkelige Huller, f. Eks. savnes Tetradrachmen fra Metapont, som viser Indflydelsen fra Thurii, og Kimons Dekadrachme fra Syrakus.

samme Udstyr og efter samme Principer, som har været lagt til Grund for de engelske Kataloger. Grundtanken for disse har været at lade Afbildningen være Hovedsagen og at indskrænke Teksten til det mindst mulige, nemlig hvad der kunde finde Plads paa den modsatte Side af Planchen. Det er i Virkeligheden forbausende, hvad der kan presses sammen inden for en saa snæver Ramme paa nogle Linjer, og for hvad der her fattes, vil man som Regel finde Erstatning ved at undersøge selve Billedet. Teksten oplyser — foruden at give en knap Beskrivelse af Mønttypen — om det enkelte Stykkes Metal og Vægt, om Adversens og Reversens gensidige Stilling og om Møntens Proveniens. Desværre er det, hvad det sidstnævnte Punkt angaar, kun sjældent muligt at forfølge det enkelte Stykkes Historie længere tilbage end til den Samling eller Handlende, hvorfra det er kommet til den kgl. Møntsamling. Det siger sig selv, at det vilde have været af en ganske særlig Interesse, hvis man havde kunnet naa endnu længere tilbage, helst til Oplysning om, fra hvilket Jordfund det stammede. Men at dette ikke kan gøres, er et Minus, som klæber ved al numismatisk Forskning og til syvende og sidst skyldes de rigoristiske Regler om Danefæ, som gælder i de sydlige Lande.

Værket er altsaa først og fremmest et Billedværk. Dets Brugbarhed staar og falder med Afbildningerne. Der er fra Udgivernes Side arbejdet haardt paa at fremskaffe disse saa tydelige som muligt (Fotolitografier fra »Nordisk Kunst- og Lystryk«), og dette maa siges at være lykkedes, selv om det næppe kan nægtes, at man ved en kostbarere Reproduktionsmaade nok kunde være naaet til et æstetisk endnu mere tiltalende Resultat. Eksempelvis kan anføres, at Pl. 33 nu gør et ret tørt Indtryk. Men paa den anden Side maa det tilstaas, at det i saa Tilfælde af økonomiske Grunde næppe vilde have været muligt at gennemføre Værkets Fortsættelse og Afslutning, og da den anvendte Fremstillingsform tilfredsstiller alle rimelige videnskabelige Krav, maa dette betegnes som Hovedsagen. Bogtryksmæssigt maa Værket, der er udgaaet fra Fr. Bagges Bogtrykkeri, betegnes som et meget fint Stykke Arbejde.

Først ved en Benyttelse af Bogen i alle Enkeltheder vil det være muligt at fælde en til Bunds gaaende Dom over det store videnskabelige Arbejde, som er nedlagt deri, men alt tegner til, at en saadan vil blive meget anerkendende. Ved en foreløbig Prøvelse finder man kun faa Ting at anke over. Undertiden kan saaledes Tidsansættelserne forekomme noget vage (f. Eks. »Fourth and third Centuries«). Af Enkeltheder skal saaledes peges paa Vanskeligheden ved at stedfæste Mønterne fra Sybaris og Kroton

med deres Kolonier efter 510 (Planche 27 Nr. 1397 stammer saaledes snarest fra Laos, da den bærer denne Bys Mærke, en Krage, og Pl. 33 Nr. 1744 er identisk med en Mønt i Edw. Newells Samling, som under Indskriften ΦPO bærer et halvtudslettet TE, hvad der henfører den til Temesa og er et interessant Vidnesbyrd om denne Bys politiske Afhængighed af Kroton). Af den Slags Smaating vil der jo altid kunne fremdrages et og andet, som er ret betydningsløst for Vurderingen af Arbejdet som Helhed.

Det maa betegnes som et Held for Videnskaben, at det lykkedes at knytte en Autoritet som Dr. Schwabacher til Arbejdet, og man maa haabe, at hans Ophold her i Landet, der paa Grund af de særlige Forhold er blevet forlænget ud over det oprindelig planlagte, maa blive udnyttet til Værkets Fortsættelse. Men ogsaa vore hjemlige Forskere, først og fremmest Mag. Breitenstein — fra hvis Haand vi omtrent samtidig har faaet den store Katalog over Antiksamlingens Terrakottaer — fortjener stor Anerkendelse for at have skabt et saa betydningsfuldt videnskabeligt Hjælpemiddel. Ved Siden af Blinkenbergs store Værk om Rhodos og en lang Række Arbejder af yngre Forfattere vil det være den store Verden et Vidnesbyrd om, at man i Danmark i en trang Tid ikke har glemt sine Forpligtelser over for international Videnskab.

Knud Fabricius.

Karl Brandi: Kaiser Karl V; Werden und Schicksal einer Persönlichkeit und eines Weltreiches I—II. (München 1941).

Første Del af dette Værk, der udkom 1937, foreligger allerede i 3dje Oplag og er dediceret til fem forskellige videnskabelige Akademier, deriblandt Videnskabernes Selskab i København. Anden Del bestaar af et næsten lige saa tykt Bind Kildehenvisninger, indledede med en Redegørelse for den hittidige Forskning.

Den almindelige Historiker vil vel nok samle sin Interesse om første Bind. Det er ham bekendt, at Brandi i en lang Aarrække har arbejdet med Karl V.s Historie, efter at han havde tilendebragt sit bekendte Værk om Reformationen og Modreformationen, og ogsaa ved vort Universitet har han i Gæsteforelæsninger givet en Prøve paa den usædvanlige Ydelse, man nu staar overfor. Tilhørerne blev klare over, at det Billede af den store Kejser, som allerede var udkastet af Samtiden, og som kun byggede paa en meget begrænset Kundskabsmasse, havde levet videre saa temmelig uforandret lige til Nutiden, selv om de forskellige Forfattere i Tidens Løb havde revideret visse Træk deri.